

Recidive na een rechterlijke beslissing. Nationale cijfers op basis van het Centraal Strafregister.

Synthese

Probleem: een nationaal beeld over recidive ontbreekt in België

Een klein decennium geleden publiceerden onderzoekers van het Nederlandse Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) de resultaten van een Europese bevraging over grootschalig of nationaal recidiveonderzoek (Wartna & Nijssen, 2006). Eén van de opvallende vaststellingen was dat België, op het Groothertogdom Luxemburg na, het enige West-Europese land was waar geen nationale of grootschalige recidiveonderzoeken bestaan en geen representatief beeld van recidive aanwezig is. Landen in Noord-, Zuid- en Oost-Europa hebben sedertdien sterke vooruitgang geboekt, waardoor België nog meer in een uitzonderingssituatie is terechtgekomen. Ook in eigen land is al meermaals het gebrek aan een grondig basisarsenaal aan nationale gegevens over recidive aan de kaak gesteld. Beleidsmakers en praktijk dienen zich vaak te wenden tot buitenlandse studies of tot onderzoek gebaseerd op eerder kleine groepen delinquenten. Dat is problematisch, onder meer omwille van de beperkte veralgemeenbaarheid van hetzij buitenlandse studies, hetzij lokale studies die niet representatief zijn of waarvan de representativiteit zelfs niet kan worden bepaald.

Toepassingen van recidiveonderzoek

Recidiveonderzoek heeft verschillende mogelijke toepassingen (o.a. Maltz, 1984; Wartna, 1999; 2009). Informatie over recidive van gekende delinquenten laat toe om een *profiel* op te maken van daders of dadergroepen. Nationale of grootschalige (representatieve) studies over recidive zorgen voor basiscijfers (bvb van de recidive van een specifieke groep delinquenten, zoals drugdelinquenten of seksuele delinquenten) en bieden beleid en praktijk een referentiepunt. Recidive kan als een uitkomstcriterium aangewend worden in evaluatie- of *effectstudies*. Bij het nagaan van de impact van een bepaalde strafrechtelijke interventie (bijvoorbeeld een bepaald type straf, zoals elektronisch toezicht, zie daarover ook Marklund & Holmberg, 2009; Blokland et al., 2015) is recidive een uitkomstcriterium dat toelaat iets te leren over de effectiviteit van de interventie. Ook vormen recidivegegevens een onderdeel van de informatie over de *criminele carrières* van delinquenten, met daarbij aandacht voor de recidivefrequentie, -ernst, -snelheid en andere dimensies zoals de start, duur en intensiteit van een criminele carrière en de mate van specialisering (bvb. Blumstein & Cohen, 1987; MacLeod et al., 2012). Recidiveonderzoek helpt ook bij *etiologische vraagstukken*, in het bijzonder waarom bepaalde personen (opnieuw) strafbare feiten plegen. Informatie over recidive kan dus vanuit meerdere invalshoeken dienstbaar zijn.

Methodologie

In toenemende mate gebeurt recidiveonderzoek op basis van grote aantallen. Dat is grotendeels dankzij de informatisering, waarbij steeds meer gegevens in databanken zijn opgenomen. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens uit de databank van het Centraal Strafregister, geautomatiseerd in 1992. Het Centraal Strafregister bevat gegevens over natuurlijke personen die het voorwerp waren van een definitieve beslissing door een Belgische of buitenlandse jurisdictie die meegedeeld is aan en geregistreerd is in het Centraal Strafregister (bvb. opschorting, veroordeling, internering). De definitie van recidive hangt samen met het type gegevens dat in de databank is geregistreerd. Het vertrekpunt is de *referentiebeslissing*: de eerste of enige rechterlijke uitspraak door een Belgische jurisdictie die in 1995 in het Centraal Strafregister voor een natuurlijk persoon is

geregistreerd. *Recidive* komt neer op *elk nieuw veroordelingsbulletin geregistreerd in het Centraal Strafregister*.

De strafregisterinformatie is nagekeken van alle personen die in 1995 (minstens éénmaal) het voorwerp uitmaakten van een rechterlijke beslissing. Naast enkele sociaaldemografische gegevens zijn data verzameld over hun gerechtelijk verleden (eerdere veroordelingen) en is nagekeken tot november 2013 of zij na hun referentiebeslissing in 1995 opnieuw het voorwerp van een rechterlijke beslissing hebben uitgemaakt. De studie is beperkt tot meer gedetailleerde informatie over de referentiebeslissing en (de eerste of enige) *recidive* (met telkens informatie over de aard van de feiten, de rechterlijke instantie, de maatregel of de straf die is uitgesproken).

Beschrijvende resultaten

De onderzoeksgroep bestaat uit 136.530 personen. De mediaan voor leeftijd op het ogenblik van de referentiebeslissing bedraagt 32 jaar. In totaal bevat de cohorte 113.995 mannen en 21.717 vrouwen. Voor 818 personen ontbreekt informatie over het geslacht.

Na de referentiebeslissing is voor 78.691 personen (57,6%) binnen de opvolgingsperiode van het onderzoek minstens één nieuwe rechterlijke beslissing geregistreerd (*recidiveprevalentie*).

742 dagen na de referentiebeslissing maakt 50% van de recidivisten (voor het eerst) het voorwerp uit van een nieuwe rechterlijke beslissing (*recidivesnelheid*). Na maximaal 5 jaar heeft 72,5% van alle recidivisten al (voor het eerst) een nieuwe rechterlijke beslissing opgelopen. 11,3% van alle recidivisten krijgt pas na meer dan 10 jaar een nieuwe rechterlijke beslissing.

In totaal heeft de groep recidivisten na de referentiebeslissing 405.781 nieuwe rechterlijke uitspraken op haar conto. 29,6% heeft 1 *recidive*, 16,8% heeft 2 keer gerecidiveerd en 11% 3 keer (*recidivefrequentie*). 20% van alle recidivisten heeft meer dan 7 nieuwe rechterlijke beslissingen, een kleine 10% heeft er meer dan 12 en 5% heeft meer dan 17 nieuwe rechterlijke uitspraken. Een groep van 170 personen heeft elk minstens 50 nieuwe rechterlijke beslissingen. In totaal hebben ze 9110 nieuwe registraties in het Centraal Strafregister.

Ongeveer de helft (49,3%) van alle personen in de onderzoekscohorte had geen eerdere veroordelingen of maatregelen. Dit zijn 'primair gestraften'. De andere helft van de cohorte had geen blanco strafregister. Van alle personen met een *gerechtelijk antecedent* heeft 32,7% 1 antecedent, 17,7% 2 antecedenten en 10,8% 3 antecedenten. Eén op de vier van hen heeft meer dan 5 antecedenten, 10% heeft meer dan 10 antecedenten en een kleine 5% heeft 17 antecedenten of meer. De mediaanleeftijd op het ogenblik van de allereerste rechterlijke beslissing (inclusief de referentiebeslissing) bedraagt 25 jaar.

Aan de hand van 24 categorieën is gekeken naar het *type feiten* in samenhang met *recidive*. Het type feiten met het hoogste *recidive*percentage betreft diefstal met geweld. 75,1% van alle personen die in 1995 van een rechterlijke instantie een maatregel of straf kregen opgelegd, hebben nadien minstens één nieuwe veroordeling. 69% van alle personen die een maatregel of straf kregen in 1995 wegens inbreuken tegen de wetgeving op de verdovende middelen (drugs) of wegens inbreuken inzake dronkenschap, hebben gerecidiveerd.

De relatie tussen het *type hoofdstraf of maatregel* bij de referentiebeslissing en *recidive* is ook onderzocht. De proportie *recidive* is het hoogst bij personen die in 1995 een jeugdmaatregel opgelegd kregen (83,2%), gevolgd door personen met een gevangenisstraf in combinatie met een (penale) boete en een andere bijkomende straf (73,2%) en personen met uitsluitend een gevangenisstraf (70,3%).

Variabelen die samenhangen met recidive

Op basis van een overlevingsduuranalyse (Cox regressie) is de invloed van kenmerken zoals leeftijd, geslacht, aantal antecedenten, type feiten (bij de referentiebeslissing), type maatregel of straf, type rechterlijke instantie op recidive onderzocht. Deze test laat toe om het verloop van de tijd mee te nemen en ook te corrigeren voor uitval middels sterfte vooraleer het einde van de follow-up is bereikt. Dat is niet weinig belangrijk, want 16.716 personen (12,2%) overlijden vooraleer het einde van de opvolgingsperiode is bereikt. De mediaanleeftijd bij overlijden is 56, wat vrij jong is. Personen die overleden, zijn mee opgenomen, hetzij tot op het ogenblik van hun eerste (of enige) recidive, hetzij tot op het ogenblik van overlijden. De test is uitgevoerd voor 134.343 personen. De resultaten worden uitgedrukt in een *odds ratio* (een soort van 'kans' die een bepaalde categorie loopt om te recidiveren in vergelijking met een referentiecategorie die kans 1 heeft).

De resultaten zijn verkennend en geven slechts een eerste zicht op voorspellers voor recidive. Bij de meest opvallende kenmerken die samenhangen met recidive horen geslacht, leeftijd, een beslissing met (gedeeltelijk of volledig) uitstel en eerdere rechterlijke beslissingen. Mannen hebben 1,757 keer zoveel kans op recidive dan vrouwen. Hoe jonger men is op het ogenblik van de referentiebeslissing in 1995, hoe meer risico op recidive en hoe ouder, hoe minder risico op recidive. Iemand die in 1995 met (gedeeltelijk of volledig) uitstel is veroordeeld, recidiveert minder dan iemand met een rechterlijke beslissing zonder uitstel. Voorgaande rechterlijke beslissingen spelen ook een rol. Per voorgaande rechterlijke beslissing is er 1,056 keer zoveel kans op recidive. Dat betekent dat iemand met 10 voorgaande rechterlijke beslissingen 10,56 keer zoveel kans heeft op recidive dan iemand zonder gerechtelijke antecedenten. Hoe meer gevuld het gerechtelijk verleden, hoe groter de kans op recidive in vergelijking met iemand zonder gerechtelijke antecedenten.

Kanttekeningen

Dit onderzoek zorgt voor het eerst aan de hand van het Centraal Strafrechtregister voor nationale cijfers over recidive. Een belangrijke beperking betreft het gebruik van de databank zelf. Wat niet in de databank zit, ontsnapt aan de aandacht van dit onderzoek. Dit ligt voor de hand, maar heeft wel verstrekking gevolgen voor de resultaten. Vooraleer iemand een nieuwe rechterlijke beslissing tot een maatregel of straf krijgt opgelegd, heeft een gans proces plaatsgevonden. Slechts een fractie van alle feitelijk gepleegde delicten monden uit in een rechterlijke beslissing. Bovendien bevat de databank geen gegevens over de strafuitvoering. Evenmin bevat het Centraal Strafrechtregister een uitgebreid aantal kenmerken over personen. Overigens is de analyse beperkt door de kwaliteit van de data in het Centraal Strafrechtregister. Bepaalde variabelen zijn niet bruikbaar (o.a. nationaliteit). Door de minder betrouwbaar geregistreerde datum van de feiten is recidive hier gebaseerd op de datum van de referentiebeslissing, gevolgd door een nieuwe veroordeling. Het nadeel van die keuze is dat sommige veroordelingen na de referentieveroordeling gebaseerd zijn op feiten gepleegd voor de referentiebeslissing. Bepaalde beperkingen kunnen maar ondervangen worden door koppelingen tussen databanken en eventueel zelfs door dossierinformatie.

De eerste steen, en nu?

Dit onderzoek is toegespitst op de prevalentie van recidive van alle natuurlijke personen die in 1995 het voorwerp uitmaakten van een rechterlijke beslissing tot een maatregel of straf. Hiermee is de eerste steen voor grootschalig of nationaal onderzoek over recidive gelegd. Dit onderzoek kan mits verdere uitwerking dienen als opstap voor meer verfijnde beschrijvingen van subpopulaties delinquenten, als een startpunt voor criminele carrièreonderzoek, als een vergelijkingspunt voor effectonderzoek en als een bron voor etiologische vraagstukken over recidive.